

**Чернівецької обласна державна адміністрація
управління з питань внутрішньої та інформаційної політики
відділ у справах національностей та зв'язків з громадськістю**

**Нормативно-правові документи,
що встановлюють права етнічних громад та
регулюють діяльність національно-
культурних товариств**

**-Чернівці-
-червень 2006 року-**

Зміст

Сучасний стан забезпечення прав етнічних громад в Чернівецькій області	.....	3
Конституція України (витяг)	.....	5
Документи Ради Європи	.....	6
Рамкова конвенція про захист національних меншин	.....	7
Європейська хартія регіональних мов або мов меншин	.....	11
Декларація прав національностей України	.....	23
ЗАКОН УКРАЇНИ “Про національні меншини в Україні”	.....	24
ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ про культурно-освітній центр національних меншин України	.....	26
Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією.	.....	29
Програма підтримки національно-культурних товариств, етнічних громад Чернівецької області та української діаспори на 2006- 2007 роки	.....	36
Комплексні заходи щодо розвитку культур національних меншин в Чернівецькій області на період 2005 – 2010 рр.	.....	38
Довідкова інформація	.....	43

Незалежна Українська держава, визнаючи суспільну цінність усіх національних культур та усталені традиції співжиття на її території представників різних етносів, виходячи з поліетнічного складу населення, вважає за головне створення належних умов для духовного відродження усіх етнічних спільнот. Одним із пріоритетних напрямків державної етнополітики на сучасному етапі є забезпечення гармонійного співіснування громадян України різних національностей, їх вільного етнокультурного розвитку.

У Чернівецькій області поряд з українцями проживає майже 80 різних національностей. Демократичні перетворення в державі сприяли зростанню національної самосвідомості, самоорганізації та етнічній ідентифікації, створенню національно-культурних товариств та об'єднань. Їх в області діє 25, з яких 2 мають всеукраїнський статус.

Національно-культурні товариства сприяють відродженню і розвитку мов, звичаїв, традицій, духовних надбань національних меншин. З їхньої ініціативи разом з державними установами створюються музеї, готуються виставки, проводяться національні свята, дитячі фестивалі, літературні вечори тощо.

За останні роки значно збільшилася кількість видань: підручників, художньої літератури, в т.ч. дитячої, для національних шкіл.

Місцеві органи влади одним із своїх пріоритетних завдань вбачають створення умов для задоволення духовних, культурно-освітніх та інформаційних потреб етнічних громад області, відродження і розвитку національних культур, мов та традицій, збереження характерного для нашого краю феномену полікультурності.

Для усіх національних громад створені належні умови для здобуття освіти рідною мовою. У сфері загальної середньої освіти області вивчаються 6 мов етнічних громад, з них 3 – українська, румунська і російська – мови дошкільного, шкільного навчання та виховання. Загалом по області навчаються українською мовою 81,15% учнів, румунською – 17,70%, російською – 1,15%. У 2004/2005 навчальному році загальна кількість шкіл – 456, в т.ч. 358 – україномовні, 82 – румуномовні, 2 – російськомовні, 14 – змішані (10 – з українською і румунською та 4 – з українською і російською мовами навчання).

У середній школі № 41 з єврейською мовою навчання м.Чернівців поглиблено вивчаються іврит, історія та культура єврейського народу. У гімназії № 3 м. Чернівців, трьох школах Сторожинецького району вивчається польська мова і література. В системі освіти області врахована можливість вивчення історії, культури, звичаїв і традицій свого народу та рідного краю. В обласному центрі діють три недільні школи: єврейська, польська, німецька. Відповідно сформована й мережа дитячих дошкільних закладів. В області функціонують 42 дошкільних навчальних закладів з румунською мовою навчання і виховання.

Національно-мовні особливості регіону враховуються також і в мережі вищих та середньо-спеціальних навчальних закладів області. Педагогічні кадри для шкіл області з румунською мовою навчання готують Чернівецький національний університет ім.Ю.Федьковича, педагогічний коледж.

Управління освіти і науки облдержадміністрації спільно з Чернівецьким національним університетом ім.Ю.Федьковича вивчили питання потреби педагогічних кадрів для румуномовних шкіл на 2006-2012 роки. З метою підготовки румуномовних фахівців-предметників з біології, хімії, географії, математики, історії, права, економіки в університеті відкриті міні-групи.

У педагогічному коледжі Чернівецького національного університету ім.Ю.Федьковича на відділенні підготовки вчителів початкових класів для румуномовних шкіл навчається 94 студенти.

У порівнянні з минулими роками покращуються показники забезпечення освітніх закладів навчальною літературою. Забезпеченість підручниками в початковій ланці шкіл з

румунською мовою навчання складає 89%, з українською – 90%; основній (румунською) – 73%, в україномовних – 73%; старшій (румунською) – 78, україномовних – 72%. Учні 5-11 класів шкіл з румунською мовою навчання забезпечені повністю сучасними підручниками з української мови, підготовленими науковцями Чернівецького національного університету ім.Ю.Федьковича Н.Бабич, К.Лук'янюком, Н.Гуйванюк, М.Скабом та іншими.

У населених пунктах області, де компактно проживають румуни, поляки, німці, євреї, росіяни, створюються і діють самодіяльні колективи, формуються бібліотечні фонди з видань національними мовами. Так, зокрема, в районах компактного проживання румуномовного та польського населення (Герцаївський, Глибоцький, Новоселицький, Сторожинецький райони та в м.Чернівці) налічується 543 аматорських колективи та клуби. В 76 населених пунктах, де проживає переважно молдавське і румунське населення, функціонують 80 публічних бібліотек і 76 - шкільних. У фондах цих бібліотек понад 100,5 тисяч примірників румунською мовою, 630 – польською. В обласній науковій бібліотеці ім. М. Івасюка у відділі іноземної літератури налічується 4,7 тисяч примірників літератури румунською мовою.

З ініціативи національно-культурних товариств за сприяння обласної державної адміністрації та обласної ради організуються та проводяться різноманітні масові заходи. Традиційними в області стали літературно-мистецькі вечори, присвячені черговій річниці від дня народження та від дня смерті М.Емінеску; румунський фестиваль весни "Мерцішор", традиційне румунське свято "Лімба ноастре чя ромине" ("Наша рідна румунська мова"), траурні мітинги на місцях масових розстрілів представників єврейської громади; поминальні панахиди жертвам сталінських репресій, які проводяться за сприяння відповідних районних державних адміністрацій в Герцаївському, Глибоцькому, Новоселицькому, Сторожинецькому районах та у м.Чернівці; міжнародний фольклорний фестиваль "Буковинські зустрічі", який проводиться як на Буковині, так і в Польщі, Румунії та Угорщині; відзначення релігійних свят Різдва Христового, Пасхи та Трійці за католицьким звичаєм; проведення традиційного щорічного румунського фестивалю різдвяних звичаїв та колядок "Флоріле далбе".

Починаючи з 2000 року, в області започатковано проведення Міжнародного фольклорного фестивалю "Веселка Буковини", в якому беруть участь художні самодіяльні колективи різних етнічних груп Чернівецької області. На фестиваль запрошуються національні колективи з Румунії та Республіки Молдова.

Приділяється велика увага відновленню історичної пам'яті, вшануванню представників національних меншин, які стали жертвами тоталітарного режиму. У м.Чернівцях відкрито меморіальну дошку жертвам єврейського гетто, пам'ятник М.Емінеску, меморіальну дошку румунському композитору Ч.Порумбеску. Чимало вулиць в Чернівцях носять імена видатних діячів культури Буковини різних національностей.

Для задоволення інформаційних потреб національних громад краю на території області розповсюджуються 28 періодичних друкованих видань.

Найбільша частка – понад 20 видань - належить румуномовним друкованим періодичним виданням, серед яких є дво- і тримовні видання (українсько-румунські, українсько-російсько-румунські).

Обсяг використання Чернівецькою обласною державною телерадіокомпанією ефірного часу для мовлення мовами національних меншин складає 36,1 год. на місяць, з них: румунською мовою — 35,6 год., польською — 0,2 год., мовою ідиш — 0,3 год.. На утримання творчого об'єднання телерадіопрограм румунською мовою облдержтелерадіокомпанії в 2004 році витрачено понад 276 тис. грн.

Щороку надається фінансова підтримка з обласного бюджету на видання книг авторів – представників національних громад області.

Затверджено комплексні заходи щодо розвитку культур національних меншин у Чернівецькій області на період 2005-2010 рр.

За дорученням голови облдержадміністрації "Про сприяння у задоволенні національно-культурних потреб етнічних громад Буковини" передбачено організацію літнього табор „Джерела толерантності” для дітей - представників різних етнічних громад краю у Глибоцькому районі, створення робочої групи на історичному факультеті ЧНУ з розробки підручника „Історія краю”, тощо.

Права національних меншин виписані в ряді Європейських Хартіях, також передбачені українським законодавством. В даній брошурі наведені витяги з основних нормативних актів, які регулюють права етнічних громад та національно-культурних товариств.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Витяг

Верховна Рада України від імені Українського народу - громадян України всіх національностей,

- виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення,
- дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України, прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу,
- усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та майбутніми поколіннями,
- керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року ([1427-12](#)), схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням,
- приймає цю Конституцію - Основний Закон України.

...**Стаття 10.** Державною мовою в Україні є українська мова.

- Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.
- В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.
- Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.
- Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

(Офіційне тлумачення положень статті 10 див. в Рішенні Конституційного Суду N 10-рп/99 ([v010p710-99](#)) від 14.12.99)

Стаття 11. Держава сприяє консолідації та розвиткові української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України.

Стаття 12. Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави....

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними.

- Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

- При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

- Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань,
- статі, етнічного та соціального походження, майнового стану,
- місця проживання, за мовними або іншими ознаками....

Стаття 53. ....

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства....

Стаття 92. Виключно законами України визначаються:

- 1) права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина;
- 2) громадянство, правосуб'єктність громадян, статус іноземців та осіб без громадянства;
- 3) права корінних народів і національних меншин;
- 4) порядок застосування мов...

Виключно законами України встановлюються:

- 1) Державний бюджет України і бюджетна система України; система оподаткування, податки і збори; засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України; порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу; порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види і типи;
- 2) порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав; порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України;
- 3) одиниці ваги, міри і часу; порядок встановлення державних стандартів;
- 4) порядок використання і захисту державних символів;
- 5) державні нагороди;
- 6) військові звання, дипломатичні ранги та інші спеціальні звання;
- 7) державні свята;
- 8) порядок утворення і функціонування вільних та інших спеціальних зон, що мають економічний чи міграційний режим, відмінний від загального...

Стаття 119. Місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують:

- 1) виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади;
- 2) законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян;
- 3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку....

Документи Ради Європи

Досягнення більшого єднання між країнами-членами задля збереження та втілення у життя ідеалів і принципів демократії Радою Європи досягається шляхом розробки та прийняття багатосторонніх міжнародних договорів. Серед них чільне місце посідають документи, що визначають законодавчі орієнтири та політику в галузі забезпечення прав національних меншин:

Рамкова конвенція про захист національних меншин (1995).

Конвенція набула чинності у 1998 році та стосується питань освіти, засобів масової інформації та використання національних мов. Вона також містить загальні положення, зокрема з питань недискримінації та рівності між меншинами і загальною частиною населення, свободи встановлення контактів з тими, хто мешкає у інших країнах (Закон України "Про ратифікацію Рамкової конвенції про захист національних меншин" було прийнято 9 грудня 1997 року.)

Європейська хартія регіональних мов та мов меншин (1992).

Хартія набула чинності у 1998 році та націлена на збереження та захист регіональних мов та мов меншин. Сфера її застосування поширюється на законодавство, школи, громадське, культурне, економічне і соціальне життя та засоби масової інформації.

Європейська конвенція про участь іноземців в громадському житті на місцевому рівні (1992).

Конвенція встановлює принцип, згідно з яким іноземним громадянам гарантуються громадянські та політичні права, включно з правом брати участь у виборах.

Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (1980).

Конвенція набула чинності у 1981 році та визнає за місцевими і регіональними властями право співпрацювати поза національними кордонами в межах їх внутрішньодержавних повноважень з питань створення спільних громадських служб, будівництва спільних об'єктів або охорони довкілля. Вона включає моделі угод стосовно регіонального транскордонного планування, економічного розвитку, охорони навколишнього середовища. (Конвенція набула чинності для України 22 грудня 1993 року.)

Рамкова конвенція про захист національних меншин
(ратифіковано Законом N 703/97-ВР (703/97- ВР) від 09.12.97)

Витяг:

Держави - члени Ради Європи та інші держави, які підписали цю Рамкову конвенцію, враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, вважаючи, що одним із засобів досягнення цієї мети є збереження та подальше здійснення прав і основних свобод людини, бажаючи вжити заходів на розвиток Декларації глав держав та урядів держав - членів Ради Європи, ухваленої у Відні 9 жовтня 1993 року, сповнені рішучості захищати національні меншини, які проживають в межах їхніх територій, вважаючи, що бурхливі події, яких зазнала європейська історія, підтверджують, що захист національних меншин є суттєво важливим для забезпечення стабільності, демократії та миру на цьому континенті, вважаючи, що плюралістичне та справді демократичне суспільство має не тільки поважати етнічну, культурну, мовну та релігійну самобутність кожної особи, яка належить до національної меншини, але й створювати відповідні умови для виявлення, збереження та розвитку цієї самобутності, вважаючи, що створення клімату терпимості та діалогу є необхідним для того, щоб культурне розмаїття стало джерелом та чинником не розколу, а збагачення кожного суспільства, вважаючи,

що існування терпимої та процвітаючої Європи не тільки залежить від співпраці між державами, але й вимагає транскордонного співробітництва між місцевими та регіональними властями, яке не зашкоджує устрою та територіальній цілісності кожної держави, зважаючи на Конвенцію про захист прав і основних свобод людини та протоколи до неї (995_004), зважаючи на зобов'язання стосовно захисту національних меншин, що викладені в конвенціях та деклараціях Організації Об'єднаних Націй та в документах Наради з безпеки та співробітництва в Європі, зокрема у Копенгагенському документі від 29 червня 1990 року (994082), сповнені рішучості визначити принципи, які мають поважатися, та зобов'язання, що з них випливають, з метою забезпечення у державах-членах та інших державах, які можуть стати учасниками цього документа, ефективного захисту національних меншин та прав і свобод осіб, що належать до цих меншин, в рамках закону, поважаючи територіальну цілісність та національний суверенітет держав, сповнені рішучості здійснювати принципи, визначені в цій Рамковій конвенції, за допомогою національного законодавства та відповідної державної політики, погодилися про таке:

Розділ I

Стаття 1. Захист національних меншин та прав і свобод осіб, які належать до цих меншин, є невід'ємною частиною міжнародного захисту прав людини і як такий є одним з напрямків міжнародного співробітництва.

Стаття 2. Положення цієї Рамкової конвенції застосовуються сумлінно, в дусі взаєморозуміння, терпимості та згідно з принципами добросусідства, дружніх відносин та співробітництва між державами.

Стаття 3. 1. Кожна особа, яка належить до національної меншини, має право вільно вирішувати, вважатися їй, чи не вважатися такою, і таке рішення або здійснення прав у зв'язку з ним не повинно зашкоджувати такій особі.

2. Особи, які належать до національних меншин, можуть здійснювати права і свободи, що випливають з принципів, проголошених в цій Рамковій конвенції, одноосібно та разом з іншими.

Розділ II

Стаття 4. 1. Сторони зобов'язуються гарантувати особам, які належать до національних меншин, право рівності перед законом та право на рівний правовий захист. У цьому зв'язку будь-яка дискримінація на підставі приналежності до національної меншини забороняється.

2. Сторони зобов'язуються вжити, у разі необхідності, належних заходів з метою досягнення у всіх сферах економічного, соціального, політичного та культурного життя повної та справжньої рівності між особами, які належать до національної меншини, та особами, які належать до більшості населення. У цьому зв'язку, вони належним чином враховують конкретне становище осіб, які належать до національних меншин.

3. Заходи, вжиті відповідно до пункту 2, не розглядаються як акт дискримінації.

Стаття 5. 1. Сторони зобов'язуються створити необхідні умови для того, щоб особи, які належать до національних меншин, мали можливість зберігати та розвивати свою культуру, зберігати основні елементи своєї самобутності, зокрема релігію, мову, традиції та культурну спадщину.

2. Без шкоди для заходів, що вживаються згідно з їх загальною політикою інтеграції, Сторони утримуються від політики та практики асиміляції осіб, які належать до національних меншин, проти їхньої волі і захищають цих осіб від будь-яких дій, спрямованих на таку асиміляцію.

Стаття 6. 1. Сторони заохочують атмосферу терпимості та міжкультурного діалогу і вживають ефективних заходів для поглиблення взаємної поваги, взаєморозуміння та співробітництва між усіма особами, що проживають в межах їхньої території, незалежно від

їхньої етнічної, культурної, мовної або релігійної самобутності, зокрема в галузях освіти, культури та засобів масової інформації.

2. Сторони зобов'язуються вживати належних заходів для захисту осіб, які можуть стати об'єктами погроз або актів дискримінації, ворожого ставлення чи насильства на підставі їхньої етнічної, культурної, мовної або релігійної самобутності.

Стаття 7. Сторони забезпечують поважання прав кожної особи, яка належить до національної меншини, на свободу мирних зборів, свободу асоціації, свободу виявлення поглядів і свободу думки, совісті та релігії.

Стаття 8. Сторони зобов'язуються визнати за кожною особою, яка належить до національної меншини, право сповідувати свою релігію або переконання і створювати релігійні установи, організації та асоціації.

Стаття 9. 1. Сторони зобов'язуються визнати, що право на свободу виявлення поглядів кожної особи, яка належить до національної меншини, включає свободу дотримуватися своїх поглядів та одержувати і поширювати інформацію та ідеї мовою своєї національної меншини без втручання держави і незалежно від кордонів. Сторони забезпечують, в рамках своїх правових систем, щоб особи, які належать до національної меншини, не дискримінувалися у їхньому доступі до засобів масової інформації.

2. Пункт 1 не перешкоджає Сторонам вимагати ліцензування, без дискримінації та на основі об'єктивних критеріїв, радіо-, теле- або кінопідприємств.

3. Сторони не перешкоджають особам, які належать до національної меншини, створювати та використовувати друковані засоби масової інформації. В рамках законодавства, що регулює радіо та телебачення, вони, по можливості, забезпечують особам, які належать до національної меншини, враховуючи положення пункту 1, можливість створення та використання своїх власних засобів масової інформації.

4. В рамках своїх правових систем, Сторони вживають належних заходів для полегшення доступу осіб, які належать до національної меншини, до засобів масової інформації з метою сприяння поглибленню терпимості та розвитку культурного плюралізму.

Стаття 10. 1. Сторони зобов'язуються визнавати за кожною особою, яка належить до національної меншини, право на вільне і безперешкодне використання мови своєї меншини, приватно та публічно, в усній і письмовій формі.

2. У місцевостях, де традиційно проживають особи, які належать до національних меншин, або де вони складають значну частину населення, на прохання таких осіб і якщо таке прохання відповідає реальним потребам, Сторони намагаються забезпечити, по можливості, умови, які дозволяють використовувати мову відповідної меншини у спілкуванні цих осіб між собою та з адміністративними властями.

3. Сторони зобов'язуються гарантувати кожній особі, яка належить до національної меншини, право бути негайно поінформованою зрозумілою для неї мовою про підстави її арешту, про характер та причини будь-якого обвинувачення проти неї та право захищати себе цією мовою, у разі необхідності, з використанням безкоштовних послуг перекладача.

Стаття 11. 1. Сторони зобов'язуються визнавати за кожною особою, яка належить до національної меншини, право використовувати своє прізвище (по батькові) та ім'я мовою меншини, а також право на їхнє офіційне визнання, відповідно до умов, передбачених у їхніх правових системах.

2. Сторони зобов'язуються визнавати за кожною особою, яка належить до національної меншини, право публічно виставляти вивіски, написи та іншу інформацію приватного характеру мовою її національної меншини.

3. В місцевостях, де традиційно проживають особи, які належать до національної меншини, або де вони складають значну частину населення, Сторони намагаються, в

рамках своїх правових систем, в тому числі, у разі необхідності, угод з іншими державами, і враховуючи їхнє конкретне становище, використовувати традиційні місцеві назви, назви вулиць та інші топографічні покажчики, призначені для загального користування, також і мовою відповідної меншини, якщо у цьому є достатня необхідність.

Стаття 12. 1. Сторони, у разі необхідності, вживають заходів в галузях освіти та наукових досліджень з метою сприяння вивченню культури, історії, мови та релігії своїх національних меншин та більшості населення.

2. У цьому зв'язку, Сторони, між іншим, забезпечують належні можливості для підготовки вчителів і доступу до учбових посібників та сприяють контактам між учнями та вчителями, які належать до різних громад.

3. Сторони зобов'язуються створити особам, які належать до національних меншин, рівні можливості для доступу до освіти всіх рівнів.

Стаття 13. 1. В рамках своїх освітніх систем, Сторони визнають за особами, які належать до національних меншин, право створювати свої власні приватні освітні та учбові заклади і керувати ними.

2. Здійснення цього права не накладає жодних фінансових зобов'язань на Сторони.

Стаття 14. 1. Сторони зобов'язуються визнати за кожною особою, яка належить до національної меншини, право вивчати мову своєї меншини.

2. У місцевостях, де традиційно проживають особи, які належать до національних меншин, або де вони складають значну частину населення, у разі достатньої необхідності, Сторони намагаються забезпечити, по можливості та в рамках своїх освітніх систем, особам які належать до цих меншин, належні умови для викладання мови відповідної меншини або для навчання цією мовою.

3. Пункт 2 цієї статті застосовується без шкоди для вивчення офіційної мови або викладання цією мовою.

Стаття 15. Сторони створюють необхідні умови для ефективної участі осіб, які належать до національних меншин, у культурному, соціальному та економічному житті та у державних справах, зокрема тих, які їх стосуються.

Стаття 16. Сторони утримуються від вжиття заходів, які змінюють пропорційний склад населення в місцевостях, де проживають особи, які належать до національних меншин, і які спрямовані на обмеження прав і свобод, що випливають з принципів, проголошених у цій Рамковій конвенції.

Стаття 17. 1. Сторони зобов'язуються не перешкоджати здійсненню права осіб, які належать до національних меншин, встановлювати та підтримувати вільні та мирні транскордонні контакти з особами, які на законних засадах перебувають в інших державах, зокрема з тими особами, з якими їх об'єднують спільні етнічні, культурні, мовні або релігійні ознаки чи спільна культурна спадщина.

2. Сторони зобов'язуються не перешкоджати здійсненню права осіб, які належать до національних меншин, брати участь у діяльності неурядових організацій, як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Стаття 18. 1. Сторони намагаються укладати, у разі необхідності, двосторонні та багатосторонні угоди з іншими державами, зокрема сусідніми, з метою забезпечення захисту осіб, які належать до відповідних національних меншин.

2. У разі необхідності Сторони вживають заходів для заохочення транскордонного співробітництва.

Стаття 19. Сторони зобов'язуються поважати та здійснювати принципи, проголошені у цій Рамковій конвенції, вдаючись, у разі необхідності, тільки до таких обмежень чи відступів від зобов'язань, які передбачені міжнародними правовими документами, зокрема Конвенцією про захист прав і основних свобод людини (995_004), і які можуть застосовуватися до прав і свобод, що випливають з вищезазначених принципів.

Розділ III

Стаття 20. Здійснюючи права і свободи, які випливають із принципів, проголошених у цій Рамковій конвенції, будь-яка особа, що належить до національної меншини, поважає національне законодавство та права інших осіб, зокрема тих, що складають більшість населення або належать до інших національних меншин.

Стаття 21. Ніщо у цій Рамковій конвенції не може тлумачитись як таке, що передбачає будь-яке право займатися будь-якою діяльністю або здійснювати будь-які дії, що суперечать основним принципам міжнародного права, і зокрема принципам суверенної рівності, територіальної цілісності та політичної незалежності держав.

Стаття 22. Ніщо у цій Рамковій конвенції не може тлумачитись як таке, що обмежує або порушує будь-які права і основні свободи людини, які можуть гарантуватися законами будь-якої Договірної Сторони або будь-якою іншою угодою, в якій вона бере участь.

Стаття 23. Права і свободи, які випливають із принципів, проголошених у цій Рамковій конвенції, оскільки вони є предметом відповідних положень Конвенції про захист прав і основних свобод людини або протоколів (995_004) до неї, вважаються такими, що відповідають останнім положенням.

Розділ IV

Стаття 24. 1. Комітет міністрів Ради Європи здійснює нагляд за виконанням Договірними Сторонами цієї Рамкової конвенції.

2. Сторони, які не є членами Ради Європи, беруть участь у механізмі імплементації згідно з процедурою, яка буде встановлена.

Стаття 25. 1. Впродовж одного року після набрання цією Рамковою конвенцією чинності для Договірної Сторони, остання надсилає Генеральному секретарю Ради Європи повну інформацію про законодавчі та інші заходи, вжиті для здійснення принципів, проголошених у цій Рамковій конвенції.

2. В подальшому кожна Сторона надсилає Генеральному секретарю на періодичній основі та на прохання Комітету міністрів будь-яку додаткову інформацію про виконання цієї Рамкової конвенції.

3. Інформацію, подану згідно з цією статтею, Генеральний секретар надсилає Комітету міністрів.

Стаття 26. 1. У визначенні адекватності заходів, вжитих Сторонами для здійснення принципів, проголошених у цій Рамковій конвенції, Комітету міністрів надає допомогу консультативний комітет, члени якого мають визнаний авторитет в галузі захисту національних меншин.

2. Склад цього консультативного комітету і порядок його роботи визначаються Комітетом міністрів впродовж одного року після набрання чинності цією Рамковою конвенцією....

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

1. Європейську хартію регіональних мов або мов меншин, підписану від імені України 2 травня 1996 року в м. Страсбурзі (далі - Хартія) ([994_014](#)), ратифікувати (додається*).

2. Положення Хартії ([994_014](#)) застосовуються до мов таких національних меншин України: білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської.

3. Україна бере на себе зобов'язання відповідно до частин I, II, IV, V Хартії ([994_014](#)), крім пункту 5 статті 7 частини II.

4. Стосовно кожної мови, на яку відповідно до статті 2 цього Закону поширюються положення Хартії ([994_014](#)), застосовуються такі пункти та підпункти статей 8-14 частини III Хартії: а) підпункти "a (iii)", "b (iv)", "c (iv)", "d (iv)", "e (iii)", "f (iii)", "g", "h", "i" пункту 1

та пункт 2 статті 8; б) підпункти "a (iii)", "b (iii)", "c (iii)" пункту 1, підпункт "c" пункту 2 та пункт 3 статті 9; в) підпункти "a", "c", "d", "e", "f", "g" пункту 2, підпункт "c" пункту 4 статті 10; г) підпункти "a (iii)", "b (ii)", "c (ii)", "d", "e (i)", "g" пункту 1, пункти 2 та 3 статті 11; г) підпункти "a", "b", "c", "d", "f", "g" пункту 1 та пункти 2 і 3 статті 12; д) підпункти "b", "c" пункту 1 статті 13; е) підпункти "a", "b" статті 14.

5. При застосуванні положень Хартії ([994_014](#)) заходи, спрямовані на утвердження української мови як державної, її розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України, не вважаються такими, що перешкоджають чи створюють загрозу збереженню або розвитку мов, на які відповідно до статті 2 цього Закону поширюються положення Хартії.

6. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України Л.КУЧМА м. Київ, 15 травня 2003 року N 802-IV

Європейська хартія регіональних мов або мов меншин Страсбург, 5 листопада 1992 року

(Хартію ратифіковано Законом N 802-IV ([802-15](#)) від [15.05.2003](#))

Дата підписання: 2 травня 1996 р.

Офіційний переклад

Преамбула Держави - члени Ради Європи, які підписали цю Хартію, враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами, зокрема для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, вважаючи, що охорона історичних регіональних мов або мов меншин Європи, деякі з яких знаходяться під загрозою відмирання, сприяє збереженню та розвитку культурного багатства і традицій Європи, враховуючи, що право на використання регіональної мови або мови меншини у приватному та суспільному житті є невід'ємним правом відповідно до принципів, проголошених у Міжнародному пакті Організації Об'єднаних Націй про громадянські і політичні права ([995_043](#)), та відповідно до духу Конвенції Ради Європи про захист прав і основних свобод людини ([995_004](#)), враховуючи роботу, проведenu в рамках НБСЄ, і зокрема хельсінкський Заключний акт 1975 року ([994_055](#)) та документ Копенгагенської зустрічі 1990 року ([994_082](#)), підкреслюючи важливість міжкультурного діалогу і багатомовності, а також вважаючи, що охорона і розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності вивчати їх, усвідомлюючи, що охорона і розвиток регіональних мов або мов меншин у різних країнах та регіонах Європи є важливим внеском у розбудову Європи, що ґрунтується на принципах демократії та культурного розмаїття в рамках національного суверенітету і територіальної цілісності, враховуючи специфічні умови та історичні традиції різних регіонів європейських держав, погодились про таке:

Частина I

Загальні положення

Стаття 1 Визначення Для цілей цієї Хартії:

- а) термін "регіональні мови або мови меншин" означає мови, які: і) традиційно використовуються в межах певної території держави громадянами цієї держави, які складають групу, що за своєю чисельністю менша, ніж решта населення цієї держави; та ii) відрізняються від офіційної мови (мов) цієї держави; він не включає діалекти офіційної мови (мов) держави або мови мігрантів;
- б) термін "територія, на якій використовується регіональна мова або мова меншини" означає географічну місцевість, де така мова є засобом спілкування певної кількості осіб, яка виправдовує здійснення різних охоронних і заохочувальних заходів, передбачених у цій Хартії; с) термін "нетериторіальні мови" означає мови, якими користуються громадяни держави і які відрізняються від мови (мов), що

використовується рештою населення держави, але які, незважаючи на їхнє традиційне використання в межах території держави, не можуть вважатися найбільш поширеними в межах конкретної місцевості цієї держави.

Стаття 2

Зобов'язання 1. Кожна Сторона зобов'язується застосовувати положення частини II до всіх регіональних мов або мов меншин, які вживаються в межах її території і які відповідають визначенням, наведеним у статті 1. 2. Стосовно кожної мови, визначеної під час ратифікації, прийняття або затвердження відповідно до статті 3, кожна Сторона зобов'язується застосовувати якнайменш тридцять п'ять пунктів або підпунктів з тих положень, що наведені у частині III Хартії, включаючи якнайменш три з кожної зі статей 8 і 12 та один з кожної зі статей 9, 10, 11 і 13.

Стаття 3

Процедура виконання

1. Кожна Договірна Держава визначає у своїй ратифікаційній грамоті або своєму документі про прийняття чи затвердження кожен регіональну мову або мову меншини чи офіційну мову, яка менш широко використовується на всій її території або частині території і до якої застосовуються пункти, визначені відповідно до пункту 2 статті 2.

2. Будь-яка Сторона може, в подальшому в будь-який час, повідомити Генерального секретаря про те, що вона приймає зобов'язання, які випливають з положень будь-якого іншого пункту Хартії, який вона ще не визначила у своїй ратифікаційній грамоті або своєму документі про прийняття чи затвердження, або про те, що вона застосовуватиме пункт 1 цієї статті до інших регіональних мов або мов меншин чи до інших офіційних мов, які менш широко використовуються на всій її території або частині території.

3. Зобов'язання, зазначені у попередньому пункті, вважаються складовою частиною ратифікації, прийняття або затвердження і мають таку ж силу від дати їхнього повідомлення.

Стаття 4

Існуючі режими охорони

1. Ніщо у цій Хартії не може тлумачитися як таке, що обмежує або порушує будь-які права, гарантовані Європейською конвенцією з прав людини ([995_004](#)).

2. Положення цієї Хартії не зашкоджують жодним більш сприятливим положенням, що стосуються статусу регіональних мов або мов меншин чи правового статусу осіб, які належать до меншин, і що можуть бути чинними на території Сторони або передбачаються відповідними двосторонніми чи багатосторонніми міжнародними угодами.

Стаття 5

Існуючі зобов'язання

Ніщо у цій Хартії не може тлумачитися як таке, що передбачає будь-яке право займатися будь-якою діяльністю або здійснювати будь-які дії, що суперечать цілям Статуту Організації Об'єднаних Націй ([995_010](#)) або іншим зобов'язанням за міжнародним правом, включаючи принцип суверенітету і територіальної цілісності держав.

Стаття 6

Інформація Сторони зобов'язується дбати про те, щоб відповідні органи, організації та особи були поінформовані про права і обов'язки, визначені цією Хартією.

Частина II

Цілі та принципи, яких необхідно дотримуватися відповідно до пункту 1 статті 2

Стаття 7

Цілі та принципи

1. Стосовно регіональних мов або мов меншин, в межах територій, на яких такі мови використовуються, та відповідно до стану розвитку кожної мови, Сторони будують свої політику, законодавство та практику на таких цілях та принципах:
  - a) визнання регіональних мов або мов меншин як засобу відображення культурного багатства;
  - b) поважання кордонів кожної географічної місцевості, в якій використовується регіональна мова або мова меншини, з метою забезпечення, щоб існуючий або новий адміністративний розподіл не створював перешкод розвитку відповідної регіональної мови або мови меншини;
  - c) необхідність здійснення рішучих дій, спрямованих на розвиток регіональних мов або мов меншин з метою їх збереження;
  - c) сприяння використанню регіональних мов або мов меншин, в усній і письмовій формі, у суспільному та приватному житті і/або заохочення такого використання;
  - d) підтримання і розвиток стосунків з питань, що охоплюються цією Хартією, між групами, які використовують регіональну мову або мову меншини, та іншими групами населення держави, які вживають мову в такій самій або схожій формі, а також започаткування культурних стосунків з іншими групами населення держави, що користуються різними мовами;
  - f) забезпечення належних форм і засобів викладання і вивчення регіональних мов або мов меншин на всіх відповідних рівнях;
  - g) забезпечення особам, які не володіють регіональною мовою або мовою меншини і які проживають у місцевості, де вона використовується, можливостей вивчати її за своїм бажанням;
  - h) сприяння здійсненню наукових досліджень в галузі регіональних мов або мов меншин в університетах чи аналогічних установах;
  - i) розвиток відповідних форм транснаціональних обмінів з питань, що охоплюються цією Хартією та що стосуються регіональних мов або мов меншин, які використовуються в такій самій або схожій формі у двох або більше державах.
2. Сторони зобов'язуються усунути, якщо вони цього ще не зробили, будь-які необґрунтовані розрізнення, виключення, обмеження або переваги, які стосуються використання регіональної мови або мови меншини та які мають на меті перешкодити чи створити загрозу її збереженню або розвитку. Вжиття спеціальних заходів у галузі регіональних мов або мов меншин, які спрямовані на досягнення рівності між особами, що вживають ці мови, і рештою населення або які належним чином враховують їхній конкретний стан, не розглядаються як акт дискримінації проти тих осіб, що вживають більш поширені мови.
3. Сторони зобов'язуються відповідними засобами поглиблювати взаєморозуміння між всіма мовними групами населення країни, і зокрема сприяти вихованню поваги, розуміння і терпимості щодо регіональних мов або мов меншин як однієї з цілей освіти і професійної підготовки, яка надається в їхніх країнах, а також заохочувати засоби масової інформації до досягнення такої цілі.
4. Визнаючи свою політику щодо регіональних мов або мов меншин, Сторони враховують потреби та побажання тих груп населення, які користуються цими мовами. Сторони заохочуються до створення у разі необхідності органів, які консультували б власті з усіх питань, що стосуються регіональних мов або мов меншин.
5. Сторони зобов'язуються застосовувати, *mutatis mutandis*, принципи, наведені у пунктах 1 - 4 вище, до нетериторіальних мов. Однак, що стосується цих мов, то характер і масштаби заходів, яких необхідно вживати на виконання цієї Хартії, визначаються гнучко, з урахуванням потреб і побажань та з поважанням традицій та характерних рис тих груп, які користуються відповідними мовами.

Частина III

Заходи, спрямовані на заохочення використання регіональних мов або мов меншин у суспільному житті відповідно до зобов'язань, взятих за пунктом 2 статті 2

Стаття 8

Освіта 1. Стосовно освіти Сторони зобов'язуються, в межах території, на якій такі мови використовуються, відповідно до стану розвитку кожної з таких мов і без шкоди для викладання офіційної мови (мов) держави:

a) i) передбачити надання дошкільної освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або ii) передбачити надання суттєвої частини дошкільної освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або iii) застосовувати один із заходів, передбачених у підпунктах i та ii вище, принаймні до дітей з тих сімей, які цього бажають і кількість яких вважається для цього достатньою; або iv) якщо органи державної влади не мають безпосередньої компетенції у галузі дошкільної освіти, сприяти застосуванню заходів, згаданих у підпунктах i - iii вище, і/або заохочувати таке застосування;

b) i) передбачити надання початкової освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або ii) передбачити надання суттєвої частини початкової освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або iii) передбачити в рамках системи початкової освіти викладання відповідних регіональних мов або мов меншин як складову частину учбової програми; або iv) застосовувати один із заходів, передбачених у підпунктах i - iii вище, принаймні до учнів з тих сімей, які цього бажають і кількість яких вважається для цього достатньою;

c) i) передбачити надання середньої освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або ii) передбачити надання суттєвої частини середньої освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або iii) передбачити в рамках системи середньої освіти викладання відповідних регіональних мов або мов меншин як складову частину учбової програми; або iv) застосовувати один із заходів, передбачених у підпунктах i - iii вище, принаймні до тих учнів, які самі, або у відповідних випадках сім'ї яких, цього бажають і кількість яких вважається для цього достатньою;

d) i) передбачити надання професійно-технічної освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або ii) передбачити надання суттєвої частини професійно-технічної освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або iii) передбачити в рамках системи професійно-технічної освіти викладання відповідних регіональних мов або мов меншин як складову частину учбової програми; або iv) застосовувати один із заходів, передбачених у підпунктах i - iii вище, принаймні до тих учнів, які самі, або у відповідних випадках сім'ї яких, цього бажають і кількість яких вважається для цього достатньою;

e) i) передбачити надання університетської та іншої вищої освіти регіональними мовами або мовами меншин; або ii) забезпечити можливості вивчення цих мов як окремих дисциплін університетської або іншої вищої освіти; або iii) якщо у зв'язку із роллю держави стосовно вищих учбових закладів, підпункти i і ii застосовуватися не можуть, заохочувати і/або дозволяти надання університетської або інших форм вищої освіти регіональними мовами або мовами меншин чи створення можливостей для вивчення цих мов як окремих дисциплін університетської або іншої вищої освіти;

f) i) вжити заходів для створення курсів навчання дорослих і безперервного навчання, на яких викладання здійснюється, головним чином або повністю, регіональними мовами або мовами меншин; або ii) пропонувати такі мови як окремі дисципліни в рамках навчання дорослих і безперервного навчання; або iii) якщо державні органи не мають безпосередньої компетенції у галузі навчання дорослих, сприяти викладанню таких мов

як окремих дисциплін у рамках навчання дорослих і безперервного навчання та/або заохочувати таке викладання;

г) вжити заходів для забезпечення викладання історії та культури, засобом відображення яких є відповідна регіональна мова або мова меншини;

h) забезпечити базову професійну підготовку та удосконалення вчителів з метою виконання тих з пунктів а - г, які прийняті відповідною Стороною; і) створити наглядовий орган (органи), який контролюватиме заходи і прогрес, здійснені в галузі започаткування або розвитку викладання регіональних мов або мов меншин, та складатиме періодичні доповіді про свої висновки, які будуть оприлюднюватися.

2. Стосовно освіти і щодо тих територій, на яких регіональні мови або мови меншин традиційно не використовуються, Сторони зобов'язуються, якщо чисельність осіб, що вживають регіональну мову або мову меншин, це виправдовує, дозволяти, заохочувати або забезпечувати викладання регіональною мовою або мовою меншини чи вивчення такої мови на всіх відповідних рівнях освіти.

Стаття 9

Судова влада

1. Сторони зобов'язуються, стосовно тих судових округів, в яких чисельність мешканців, що вживають регіональні мови або мови меншин, виправдовує вжиття заходів, наведених нижче, відповідно до стану розвитку кожної з цих мов і за умови, що використання можливостей, які надаються цим пунктом, на думку судді, не перешкоджатиме належному відправленню правосуддя:

а) у кримінальному судочинстві: і) передбачити, щоб суди, на клопотання однієї зі сторін процесу, здійснювали провадження регіональними мовами або мовами меншин; і/або ii) гарантувати обвинуваченій особі право користуватися своєю регіональною мовою або мовою її меншини; і/або iii) передбачити, щоб клопотання і докази, у письмовій чи усній формі, не розглядалися як неприйнятні виключно на тій підставі, що вони сформульовані регіональною мовою або мовою меншини; і/або iv) складати, на клопотання, документи, пов'язані з кримінальним судочинством, відповідною регіональною мовою або мовою меншини, у разі необхідності із залученням усних і письмових перекладачів без додаткових витрат для зацікавлених осіб;

б) у цивільному судочинстві: і) передбачити, щоб суди, на клопотання однієї зі сторін процесу, здійснювали провадження регіональними мовами або мовами меншин; і/або ii) якщо сторона має постати перед судом особисто, дозволяти їй користуватися своєю регіональною мовою або мовою її меншини без додаткових витрат; і/або iii) дозволяти подання документів і доказів регіональними мовами або мовами меншин; у разі необхідності із залученням усних і письмових перекладачів;

с) під час судового провадження у справах, що стосуються адміністративних питань: і) передбачити, щоб суди, на клопотання однієї зі сторін процесу, здійснювали провадження регіональними мовами або мовами меншин; і/або ii) якщо сторона має постати перед судом особисто, дозволити їй користуватися своєю регіональною мовою або мовою її меншини без додаткових витрат; і/або iii) дозволити подання документів і доказів регіональними мовами або мовами меншин, у разі необхідності із залученням усних і письмових перекладачів;

д) вжити заходів для забезпечення застосування підпунктів і та iii пунктів б та с вище, а також будь-якого необхідного використання послуг усних і письмових перекладачів без додаткових витрат для зацікавлених осіб.

2. Сторони зобов'язуються:

а) не заперечувати дійсність юридичних документів, складених в межах держави, виключно на тій підставі, що вони сформульовані регіональною мовою або мовою меншини; або

b) не заперечувати дійсність для сторін процесу юридичних документів, складених в межах країни, виключно на тій підставі, що вони сформульовані регіональною мовою або мовою меншини, а також передбачити можливість їхнього використання проти зацікавлених третіх сторін, які не вживають цих мов, якщо зміст документа повідомляється їм особою (особами), яка посилається на нього; або

c) не заперечувати дійсність для сторін процесу юридичних документів, складених в межах країни, виключно на тій підставі, що вони сформульовані регіональною мовою або мовою меншини.

3. Сторони зобов'язуються забезпечити наявність складених регіональними мовами або мовами меншин найбільш важливих національних законодавчих актів і тих документів, які зокрема стосуються осіб, що вживають ці мови, якщо їх наявність не забезпечена іншим шляхом.

Стаття 10

Адміністративні органи та публічні послуги

1. В межах адміністративних районів держави, в яких кількість мешканців, що вживають регіональні мови або мови меншин, виправдовує вжиття заходів, наведених нижче, і відповідно до стану кожної з цих мов, Сторони зобов'язуються, у міру розумної можливості:

a) i) забезпечити, щоб адміністративні органи використовували регіональні мови або мови меншин; або ii) забезпечити, щоб їхні посадові особи, які працюють з відвідувачами, використовували регіональні мови або мови меншин у їхніх стосунках з особами, що звертаються до них цими мовами; або iii) забезпечити особам, що вживають регіональні мови або мови меншин, можливість подавати усні чи письмові заяви і отримувати відповідь на них цими мовами; або iv) забезпечити особам, що вживають регіональні мови або мови меншин, можливість подавати усні або письмові заяви цими мовами; або v) забезпечити особам, що вживають регіональні мови або мови меншин, можливість на законних підставах подавати документи, складені цими мовами;

b) забезпечити населенню наявність адміністративних документів і бланків широкого користування, складених регіональними мовами або мовами меншин чи у двомовному варіанті;

c) дозволити адміністративним властям вкладати документи регіональною мовою або мовою меншини.

2. Стосовно органів місцевого та регіонального самоврядування, на території яких чисельність мешканців, що вживають регіональні мови або мови меншин, виправдовує вжиття заходів, наведених нижче, Сторони зобов'язуються дозволяти і/або заохочувати:

a) використання регіональних мов або мов меншин в рамках регіонального або місцевого самоврядування;

b) можливість для осіб, які вживають регіональні мови або мови меншин, подавати усні або письмові заяви цими мовами;

c) публікування органами регіонального самоврядування своїх офіційних документів також відповідними регіональними мовами або мовами меншин;

d) публікування органами місцевого самоврядування своїх офіційних документів також і відповідними регіональними мовами або мовами меншин;

e) використання органами регіонального самоврядування регіональних мов або мов меншин у дискусіях, які відбуваються на їхніх зборах, не виключаючи, однак, використання офіційної мови (мов) держави;

f) використання органами місцевого самоврядування регіональних мов або мов меншин у дискусіях, які відбуваються на їхніх зборах, не виключаючи, однак, використання офіційної мови (мов) держави;

г) використання або прийняття, у разі необхідності паралельно з назвами офіційною мовою (мовами), традиційних правильних форм написання назв місцевостей регіональними мовами або мовами меншин.

3. Стосовно публічних послуг, які надаються адміністративними органами або іншими особами, що діють від їхнього імені, Сторони зобов'язуються, в межах території, на якій використовуються регіональні мови або мови меншин, відповідно до стану розвитку кожної мови, а також у міру розумної можливості:

- а) забезпечити використання регіональних мов або мов меншин у наданні послуг; або
- б) дозволити особам, які вживають регіональні мови або мови меншин, подавати заяви і отримувати відповідь на них цими мовами; або
- с) дозволити особам, які вживають регіональні мови або мови меншин, подавати заяви цими мовами.

4. З метою застосування тих положень пунктів 1, 2 і 3, які вони прийняли, Сторони зобов'язуються вжити одного чи більше таких заходів:

- а) письмовий або усний переклад у разі необхідності;
- б) добір і у разі необхідності професійна підготовка посадових осіб та інших державних службовців у необхідній кількості;
- с) задоволення у міру можливості прохань державних службовців, які володіють регіональною мовою або мовою меншини, про призначення на роботу в тій території, де така мова вживається.

5. Сторони зобов'язуються дозволяти використання або прийняття прізвищ регіональними мовами або мовами меншин на прохання зацікавлених осіб.

Стаття 11

Засоби масової інформації

1. Сторони зобов'язуються, для осіб, які вживають регіональні мови або мови меншин, в межах територій, на яких ці мови використовуються, відповідно до стану розвитку кожної мови, якщо органи державної влади, безпосередньо чи опосередковано, мають компетенцію, повноваження або відіграють певну роль у цій сфері, та із поважанням принципу незалежності і самостійності засобів масової інформації:

- а) якщо радіо і телебачення здійснюють функції громадських засобів масової інформації:
  - i) забезпечити створення якнайменш однієї радіостанції і одного телевізійного каналу, які здійснюватимуть мовлення регіональними мовами або мовами меншин; або ii) заохочувати створення якнайменш однієї радіостанції і одного телевізійного каналу, які здійснюватимуть мовлення регіональними мовами або мовами меншин, і/або сприяти такому створенню; або iii) вжити належних заходів для того, щоб радіо- і телеорганізації транслювали програми регіональними мовами або мовами меншин;
- б) i) заохочувати створення якнайменш однієї радіостанції, яка здійснюватиме мовлення регіональними мовами або мовами меншин, і/або сприяти такому створенню; або ii) заохочувати трансляцію радіопрограм регіональними мовами або мовами меншин на регулярній основі та/або сприяти такій трансляції;
- с) i) заохочувати створення якнайменш одного телевізійного каналу, який здійснюватиме мовлення регіональними мовами або мовами меншин, і/або сприяти такому створенню; або ii) заохочувати трансляцію телевізійних програм регіональними мовами або мовами меншин на регулярній основі та/або сприяти такій трансляції;
- д) заохочувати створення та розповсюдження аудіо- і аудіовізуальних творів регіональними мовами або мовами меншин і/або сприяти такому створенню та розповсюдженню;
- е) i) заохочувати створення і/або функціонування якнайменш однієї газети, яка друкуватиме свої матеріали регіональними мовами або мовами меншин, і/або сприяти такому створенню та/або функціонуванню; або ii) заохочувати публікацію газетних

статей регіональними мовами або мовами меншин на регулярній основі і/або сприяти такій публікації;

f) i) покривати додаткові витрати тих засобів масової інформації, які використовують регіональні мови або мови меншин, якщо законодавством загалом передбачається фінансова допомога засобам масової інформації; або ii) застосовувати існуючі механізми фінансової допомоги також до аудіовізуальної продукції, яка створюється регіональними мовами або мовами меншин;

e) сприяти професійній підготовці журналістів та іншого персоналу для засобів масової інформації, які використовують регіональні мови або мови меншин.

2. Сторони зобов'язуються гарантувати свободу прямого прийому радіо- і телепередач із сусідніх країн, які транслюються мовою, такою самою або схожою до регіональної мови або мови меншини, та не перешкоджати ретрансляції радіо- і телепередач із сусідніх країн, які випускаються в ефір такою мовою. Вони також зобов'язуються забезпечити, щоб не запроваджувалися жодні обмеження на свободу виявлення поглядів і вільне поширення інформації у друкованих засобах інформації мовою, такою самою або схожою до регіональної мови або мови меншини. Здійснення вищезазначених свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками та відповідальністю, може бути предметом таких формальностей, умов, обмежень або покарання, які встановлені законом і необхідні в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням або злочинам, для захисту здоров'я чи моралі, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

3. Сторони зобов'язуються забезпечити представництво або урахування інтересів осіб, що вживають регіональні мови або мови меншин, в органах, які можуть бути створеними відповідно до закону для гарантування свободи і плюралізму засобів масової інформації. **Стаття 12**

Культурна діяльність та засоби її здійснення

1. Стосовно культурної діяльності та засобів її здійснення - особливо бібліотек, відеотек, культурних центрів, музеїв, архівів, академій, театрів і кінотеатрів, а також літературних творів і кінопродукції, народних форм виявлення культури, фестивалів і підприємств, які надають послуги та виробляють продукцію для цілей здійснення культурної діяльності, включаючи, між іншим, використання нових технологій, - Сторони зобов'язуються, в межах території, на якій такі мови використовуються, і якщо органи державної влади мають компетенцію, повноваження або відіграють певну роль у цій сфері:

a) заохочувати форми виявлення культури та ініціативи, притаманні регіональним мовам або мовам меншин, і сприяти різними засобами доступу до творів, що створюються цими мовами; b) сприяти різними засобами доступу іншими мовами до творів, що створюються регіональними мовами або мовами меншин, підтримуючи і розвиваючи діяльність у галузі перекладу, дублювання, озвучування і субтитрування;

c) сприяти доступу регіональними мовами або мовами меншин до творів, що створюються іншими мовами, підтримуючи і розвиваючи діяльність в галузі перекладу, дублювання, озвучування і субтитрування;

d) забезпечити, щоб органи, які відповідають за здійснення чи підтримку різноманітної культурної діяльності, під час заходів, які вони проводять або підтримують, докладали належних зусиль для поширення інформації про регіональні мови та культурні цінності або мови та культурні цінності меншин та для їхнього використання;

e) сприяти заходам, спрямованим на забезпечення, щоб органи, які відповідають за здійснення чи підтримку культурної діяльності, мали персонал, що повністю володіє

відповідною регіональною мовою або мовою відповідної меншини, а також мовою (мовами) решти населення;

f) заохочувати безпосередню участь представників осіб, що вживають відповідну регіональну мову або мову відповідної меншини, у забезпеченні засобів здійснення культурної діяльності та її плануванні;

g) заохочувати створення органу (органів), відповідального за збір, збереження примірника та презентацію чи видання творів, що створюються регіональними мовами або мовами меншин, і/або сприяти створенню такого органу (органів);

h) у разі необхідності створювати і/або розвивати та фінансувати перекладацькі та термінологічні дослідницькі структури, зокрема з метою збереження та розвитку належної адміністративної, торгової, економічної, соціальної, технічної або правової термінології кожною регіональною мовою або мовою кожної меншини.

2. Стосовно територій, на яких регіональні мови або мови меншин традиційно не використовуються, Сторони зобов'язуються, якщо чисельність осіб, що вживають регіональну мову або мову меншини, виправдовує це, дозволяти, заохочувати і/або передбачати відповідну культурну діяльність і відповідні засоби її здійснення згідно з попереднім пунктом.

3. Сторони зобов'язуються приділяти належну увагу у своїй культурній політиці за кордоном регіональним мовам або мовам меншин, а також культурам, які відображаються такими мовами.

Стаття 13

Економічне і соціальне життя

1. Стосовно економічної та соціальної діяльності, Сторони зобов'язуються, в межах всієї країни:

a) виключити із свого законодавства будь-які положення, що необґрунтовано забороняють або обмежують використання регіональних мов або мов меншин в документах, які стосуються економічного або соціального життя, зокрема трудових договорах, і технічній документації, такій як інструкції по використанню товарів або устаткування;

b) заборонити застосування у внутрішніх правилах компаній і приватних документах будь-яких положень, що виключають або обмежують використання регіональних мов або мов меншин, принаймні між особами, що вживають одну і ту ж мову;

c) запобігати практиці, спрямованій на відмову від використання регіональних мов або мов меншин в економічній або соціальній діяльності;

d) сприяти використанню регіональних мов або мов меншин також за допомогою заходів, які не визначені у попередніх підпунктах, і/або заохочувати таке використання.

2. Стосовно економічної та соціальної діяльності, Сторони зобов'язуються, якщо державні органи мають таку компетенцію, в межах території, на якій використовуються регіональні мови або мови меншин, та у міру розумної можливості:

a) включити у свої фінансові та банківські правила положення, які дозволяють шляхом використання процедур, сумісних з комерційною практикою, використовувати регіональні мови або мови меншин під час складання платіжних документів (чеків, векселів і т. ін.) чи інших фінансових документів або, у міру можливості, забезпечити здійснення таких положень; b) в економічному та соціальному секторах, які знаходяться під їхнім безпосереднім контролем (державний сектор), організувати заходи, які сприяють використанню регіональних мов або мов меншин;

c) забезпечити, щоб соціальні установи, такі як лікарні, будинки для осіб похилого віку та гуртожитки, могли приймати та обслуговувати осіб, що вживають регіональну мову або мову меншини і потребують догляду на підставі слабкого здоров'я, похилого віку або з інших причин, з використанням їхньої мови;

- d) забезпечити відповідними засобами складання інструкцій з техніки безпеки регіональними мовами або мовами меншин;
- e) вжити заходів для того, щоб інформація, яка надається компетентними державними органами стосовно прав споживачів, подавалась регіональними мовами або мовами меншин. **Стаття 14**

Транскордонні обміни Сторони зобов'язуються:

- a) застосовувати чинні двосторонні і багатосторонні угоди з державами, в яких аналогічна мова використовується у такій самій або схожій формі, або у разі необхідності докладати зусиль для укладання таких угод з метою сприяння контактам між особами, що вживають ту саму мову у відповідних державах у галузях культури, освіти, інформації, професійно-технічної підготовки і безперервного навчання;
- b) в інтересах регіональних мов або мов меншин сприяти транскордонному співробітництву, зокрема між органами регіонального або місцевого самоврядування, на території яких аналогічна мова використовується у такій самій або схожій формі, та/або розвивати таке співробітництво.

Частина IV **Застосування Хартії**

Стаття 15

Періодичні доповіді

1. Сторони подають Генеральному секретарю Ради Європи на періодичній основі і у форматі, визначеному Комітетом міністрів, доповідь про політику, яку вони проводять відповідно до частини II Хартії, і про заходи, вжиті ними на виконання тих положень частини III, які вони прийняли. Перша доповідь подається через один рік після набрання Хартією чинності стосовно відповідної Сторони, наступні доповіді подаються кожні три роки після першої доповіді. 2. Свої доповіді Сторони оприлюднюють.

Стаття 16 Розгляд доповідей 1. Доповіді, які подаються Генеральному секретарю Ради Європи згідно зі статтею 15, розглядаються Комітетом експертів, який створюється відповідно до статті 17. 2. Законно створені органи або асоціації Сторони можуть звертати увагу Комітету експертів на питання, які стосуються зобов'язань цієї Сторони за частиною III Хартії. Після консультацій з відповідною Стороною Комітет експертів може врахувати таку інформацію під час підготовки доповіді, зазначеної у пункті 3 нижче. Ці органи або асоціації можуть також робити заяви стосовно політики, яку Сторона проводить відповідно до частини II. 3. На основі доповідей, зазначених у пункті 1, та інформації, згаданої у пункті 2, Комітет експертів складає доповідь Комітету міністрів. Ця доповідь супроводжується коментарями, які Сторони надсилають на відповідне прохання, і може оприлюднюватися Комітетом міністрів. 4. Доповідь, зазначена у пункті 3, містить, зокрема, пропозиції Комітету експертів стосовно підготовки Комітетом міністрів необхідних рекомендацій одній або декільком Сторонам. 5. Генеральний секретар Ради Європи подає Парламентській асамблеї докладну дворічну доповідь про застосування Хартії.

Стаття 17 Комітет експертів

1. До складу Комітету експертів входять по одному члену від кожної Сторони. Члени Комітету призначаються Комітетом міністрів із списку кандидатів, які висуваються відповідною Стороною і які повинні відзначатися високою сумлінністю та мати визнаний авторитет в питаннях, які розглядаються у цій Хартії.

2. Члени Комітету призначаються строком на 6 років і можуть перепризначатися. Член Комітету, який не може продовжувати виконувати свої обов'язки, замінюється за процедурою, визначеною у пункті 1, а його наступник обіймає посаду свого попередника протягом решти частини його строку повноважень.

3. Комітет експертів встановлює свої правила процедури. Його секретарське обслуговування забезпечується Генеральним секретарем Ради Європи.

Частина V

Заключні положення

Стаття 18

Цю Хартію відкрито для підписання державами - членами Ради Європи. Вона підлягає ратифікації, прийняттю або затвердженню. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи. **Стаття 19**

1. Ця Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати, на яку п'ять держав - членів Ради Європи висловили свою згоду на обов'язковість для них цієї Хартії відповідно до положень статті 18.

2. Стосовно будь-якої держави, яка висловлюватиме свою згоду на обов'язковість для неї цієї Хартії після набрання нею чинності, Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження.

Стаття 20

1. Після набрання цією Хартією чинності, Комітет міністрів Ради Європи може запропонувати будь-якій державі, яка не є членом Ради Європи, приєднатися до цієї Хартії.

2. Стосовно будь-якої держави, яка приєднується до Хартії, Хартія набирає чинності в перший день місяця, що наступає після закінчення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи документа про приєднання.

Стаття 21

1. Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти чи свого документа про прийняття, затвердження або приєднання може заявити одне або декілька застережень до пунктів 2 - 5 статті 7 цієї Хартії. Інші застереження не дозволяються. 2. Будь-яка Договірна Держава, яка заявила застереження згідно з попереднім пунктом, може повністю або частково відкликати його шляхом подання відповідного повідомлення на ім'я Генерального секретаря Ради Європи. Відкликання набирає чинності від дати отримання Генеральним секретарем такого повідомлення.

Стаття 22 1. Будь-яка Сторона може у будь-який час денонсувати цю Хартію шляхом подання відповідного повідомлення на ім'я Генерального секретаря Ради Європи.

2. Така денонсація набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення шестимісячного періоду від дати отримання Генеральним секретарем такого повідомлення. **Стаття 23** Генеральний секретар Ради Європи повідомляє держави - члени Ради і будь-яку державу, яка приєдналася до цієї Хартії, про:

- a) будь-яке підписання;
- b) здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або будь-якого документа про прийняття, затвердження або приєднання;
- c) будь-яку дату набрання чинності цією Хартією відповідно до статей 19 та 20;
- d) будь-яке повідомлення, отримане на виконання положень пункту 2 статті 3;
- e) будь-яку іншу дію, будь-яке повідомлення або сповіщення, які стосуються цієї Хартії.

На посвідчення чого нижчепідписані, належним чином на те уповноважені представники підписали цю Хартію. Вчинено у Страсбурзі п'ятого дня листопада місяця 1992 року англійською і французькою мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії Хартії кожній державі - члену Ради Європи і будь-якій Державі, якій було запропоновано приєднатися до цієї Хартії.

Декларація прав національностей України

1 листопада 1991 р.

Верховна Рада України,

виходячи з Декларації про державний суверенітет України, з Акта проголошення незалежності України;

керуючись Загальною Декларацією прав людини та ратифікованими Україною міжнародними пактами про права та свободи особистості;

прагнучи утвердження в незалежній, демократичній Україні священних принципів свободи, гуманізму, соціальної справедливості, рівноправності всіх етнічних груп народу України;

беручи до уваги, що на території України проживають громадяни понад 100 національностей, які разом з українцями становлять п'ятидесятидвохмільйонний народ України,

приймає цю Декларацію прав національностей України:

Стаття 1

Українська держава гарантує всім народам, національним групам, громадянам, що проживають на її території, рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права.

Представники народів та національних груп обираються на рівних правах до органів державної влади всіх рівнів, займають будь-які посади в органах управління, на підприємствах, в установах та організаціях.

Дискримінація за національною ознакою забороняється й карається законом.

Стаття 2

Українська держава гарантує всім національностям право на збереження їх традиційного розселення і забезпечує існування національно-адміністративних одиниць, бере на себе обов'язок створювати належні умови для розвитку всіх національних мов і культур.

Стаття 3

Українська держава гарантує всім народам і національним групам право вільного користування рідними мовами в усіх сферах суспільного життя, включаючи освіту, виробництво, одержання і розповсюдження інформації.

Верховна Рада України тлумачить статтю 3 Закону «Про мови в Україні» таким чином, що в межах адміністративно-територіальних одиниць, де компактно проживає певна національність, може функціонувати її мова нарівні з державною мовою.

Українська держава забезпечує право своїм громадянам вільного користування російською мовою. В регіонах, де проживає компактно кілька національних груп, нарівні з державною українською мовою може функціонувати мова, прийнятна для всього населення даної місцевості.

Стаття 4

Усім громадянам України кожної національності гарантується право сповідувати свою релігію, використовувати свою національну символіку, відзначати свої національні свята, брати участь у традиційних обрядах своїх народів.

Стаття 5

Пам'ятки історії та культури народів та національних груп на території України охороняються законом.

Стаття 6

Українська держава гарантує всім національностям право створювати свої культурні центри, товариства, земляцтва, об'єднання. Ці організації можуть здійснювати діяльність, спрямовану на розвиток національної культури, проводити в установленому законом порядку

масові заходи, сприяти створенню національних газет, журналів, видавництв, музеїв, художніх колективів, театрів, кіностудій.

Стаття 7

Національні культурні центри і товариства, представники національних меншин мають право на вільні контакти із своєю історичною батьківщиною.

Верховна Рада України

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про національні меншини в Україні

(Вводиться в дію Постановою ВР N 2495-XII (2495-12) від
25.06.92, ВВР, 1992, N 36, ст.530)

Верховна Рада України, виходячи із життєвих інтересів української нації та всіх національностей в справі розбудови незалежної демократичної держави, визнаючи нерозривність прав людини і прав національностей, прагнучи реалізувати Декларацію прав національностей України (1771-12), дотримуючись міжнародних зобов'язань щодо національних меншин, приймає цей Закон з метою гарантування національним меншинам права на вільний розвиток.

Стаття 1. Україна гарантує громадянам республіки незалежно від їх національного походження рівні політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи, підтримує розвиток національної самосвідомості й самовиявлення.

Усі громадяни України користуються захистом держави на рівних підставах.

При забезпеченні прав осіб, які належать до національних меншин, держава виходить з того, що вони є невід'ємною частиною загальноновизнаних прав людини.

Стаття 2. Громадяни України всіх національностей зобов'язані дотримувати Конституції та законів України, оберігати її державний суверенітет і територіальну цілісність, поважати мови, культури, традиції, звичаї, релігійну самобутність українського народу та всіх національних меншин.

Стаття 3. До національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою.

Стаття 4. Відносини, які виникають з приводу реалізації громадянами України прав і свобод, пов'язаних з їх належністю до національних меншин, регулюються Конституцією України (888-09), цим Законом, прийнятими на їх підставі іншими законодавчими актами, а також міжнародними договорами України.

Стаття 5. У Верховній Раді України, в разі необхідності - в місцевих Радах народних депутатів, діють постійні комісії з питань міжнаціональних відносин. В місцевих органах державної виконавчої влади можуть створюватися відповідні структурні підрозділи.

При місцевих Радах народних депутатів можуть утворюватися і функціонувати на громадських засадах дорадчі органи з представників національних меншин. Порядок формування цих органів визначається відповідними Радами народних депутатів.

Центральним органом державної виконавчої влади у сфері міжнаціональних відносин є Міністерство у справах національностей України. При Міністерстві функціонує як дорадчий орган Рада представників громадських об'єднань національних меншин України.

Стаття 6. Держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій, використання національної символіки, відзначення

національних свят, сповідування своєї релігії, задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації, створення національних культурних і навчальних закладів та будь-яку іншу діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

Пам'ятки історії і культури національних меншин на території України охороняються законом.

Стаття 7. Держава вживає заходів для підготовки педагогічних, культурно-просвітницьких та інших національних кадрів через мережу навчальних закладів. Державні органи на основі міждержавних угод сприяють національним меншинам у підготовці спеціалістів в інших країнах.

Стаття 8. У роботі державних органів, громадських об'єднань, а також підприємств, установ і організацій, розташованих у місцях, де більшість населення становить певна національна меншина, може використовуватися її мова поряд з державною українською мовою.

Стаття 9. Громадяни України, які належать до національних меншин, мають право відповідно обиратися або призначатися на рівних засадах на будь-які посади до органів законодавчої, виконавчої, судової влади, місцевого і регіонального самоврядування, в армії, на підприємствах, в установах і організаціях.

Стаття 10. Держава гарантує національним меншинам право на збереження життєвого середовища у місцях їх історичного й сучасного розселення. Питання про повернення на територію України представників депортованих народів вирішуються відповідними законодавчими актами та договорами України з іншими державами.

Стаття 11. Громадяни України мають право вільно обирати та відновлювати національність. Примушення громадян у будь-якій формі до відмови від своєї національності не допускається.

Стаття 12. Кожний громадянин України має право на національні прізвище, ім'я та по батькові.

Громадяни мають право у встановленому порядку відновлювати свої національні прізвище, ім'я та по батькові.

Громадяни, в національній традиції яких немає звичаю зафіксувати "по батькові", мають право записувати в паспорті лише ім'я та прізвище, а у свідоцтві про народження - ім'я батька і матері.

Стаття 13. Громадяни, які належать до національних меншин, вільні у виборі обсягу і форм здійснення прав, що надаються їм чинним законодавством, і реалізують їх особисто, а також через відповідні державні органи та створені громадські об'єднання.

Участь або неучасть громадянина України, який належить до національної меншини, у громадському об'єднанні національної меншини не може служити підставою для обмеження його прав.

Стаття 14. Державні органи сприяють діяльності національних громадських об'єднань, які діють відповідно до чинного законодавства.

Національні громадські об'єднання мають право висувати своїх кандидатів у депутати на виборах органів державної влади відповідно до Конституції України (888-09), законів про вибори народних депутатів України і депутатів місцевих Рад народних депутатів.

Стаття 15. Громадяни, які належать до національних меншин, національні громадські об'єднання мають право у встановленому в Україні порядку вільно встановлювати і підтримувати зв'язки з особами своєї національності та їх громадськими об'єднаннями за межами України, одержувати від них допомогу для задоволення мовних, культурних, духовних потреб, брати участь у діяльності міжнародних неурядових організацій.

Стаття 16. У державному бюджеті України передбачаються спеціальні асигнування для розвитку національних меншин.

Стаття 17. Україна сприяє розвитку міжнародного співробітництва у забезпеченні й захисті прав та інтересів національних меншин, зокрема шляхом укладання й реалізації багатосторонніх і двосторонніх договорів у цій сфері.

Стаття 18. Будь-яке пряме чи непряме обмеження прав і свобод громадян за національною ознакою забороняється й карається законом.

Стаття 19. Якщо міжнародним договором України встановлено інші положення, ніж ті, які містяться в законодавстві України про національні меншини, то застосовуються положення міжнародного договору.

Закон України “Про освіту”

(витяг)

Стаття 3. Право громадян України на освіту

1. Громадяни України мають право на безкоштовну освіту в усіх державних навчальних закладах незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання та інших обставин. Це право забезпечується: розгалуженою мережею навчальних закладів, заснованих на державній та інших формах власності, наукових установ, закладів післядипломної освіти; відкритим характером навчальних закладів, створенням умов для вибору профілю навчання і виховання відповідно до здібностей, інтересів громадянина; різними формами навчання - очною, вечірньою, заочною, екстернатом, а також педагогічним патронажем.

Стаття 7. Мова освіти

Мова освіти визначається Конституцією України, Законом України "Про мови в Україні" ([8312-11](#)).

Стаття 56. Обов'язки педагогічних та науково-педагогічних працівників

Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані: постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру; забезпечувати умови для засвоєння вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, стажистами, клінічними ординаторами, аспірантами навчальних програм на рівні обов'язкових вимог щодо змісту, рівня та обсягу освіти, сприяти розвитку здібностей дітей, учнів, студентів; настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, відданості, патріотизму, гуманізму, доброти, стриманості, працелюбства, поміркованості, інших добродійностей; виховувати у дітей та молоді повагу до батьків, жінки, старших за віком, народних традицій та звичаїв, національних, історичних, культурних цінностей України, її державного і соціального устрою, дбайливе ставлення до історико-культурного та природного середовища країни; готувати учнів та студентів до свідомого життя в дусі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами; іншим шкідливим звичкам.

Стаття 59. Відповідальність батьків за розвиток дитини

1. Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості.
2. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини.
3. Батьки та особи, які їх замінюють, зобов'язані: постійно дбати про фізичне здоров'я, психічний стан дітей, створювати належні умови для розвитку їх

природних здібностей; поважати гідність дитини, виховувати працелюбність, почуття доброти, милосердя, шанобливе ставлення до державної і рідної мови, сім'ї, старших за віком, до народних традицій та звичаїв; виховувати повагу до національних, історичних, культурних цінностей українського та інших народів, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання та навколишнього природного середовища, любов до своєї країни; сприяти здобуттю дітьми освіти у навчальних закладах або забезпечувати повноцінну домашню освіту відповідно до вимог щодо її змісту, рівня та обсягу; виховувати повагу до законів, прав, основних свобод людини.

4. Держава надає батькам і особам, які їх замінюють, допомогу у виконанні ними своїх обов'язків, захищає права сім'ї.

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ про культурно-освітній центр національних меншин України

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ Міністерства освіти і науки
України,**

**Державного комітету України у справах
національностей та міграції**

06.10.2004 N 778/49

Загальна частина

1. Культурно-освітній центр національних меншин України (далі - Центр) - позашкільний навчальний заклад, що сприяє задоволенню культурно-освітніх потреб національних меншин України.

2. Центр у своїй діяльності керується Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), законами України, нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки України, Державного комітету України у справах національностей та міграції, іншими законодавчими актами, актами органів управління освітою, прийнятими в межах їх повноважень, Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року N 433 ([433-2001-п](#)), а також цим Положенням і власним статутом.

3. Основними завданнями Центру є:

- виховання громадянина України;
- вивчення рідної мови, літератури, історії, географії, народознавства, писемної творчості;
- ознайомлення з культурною спадщиною, національними традиціями, звичаями, культурою та побутом свого народу;
- виховання патріотизму і любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей націй і народів.

Організаційно-правові засади діяльності Центру

4. Засновниками Центру можуть бути:

- місцеві органи виконавчої влади;
- органи місцевого самоврядування;
- підприємства, установи, організації України та їх об'єднання незалежно від форми власності та підпорядкування;
- національно-культурні товариства, інші громадські організації національних меншин;

- громадяни України.
5. Центри комунальної форми власності створюються місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх, освітньо-мовних потреб населення за наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів та дотримання санітарно-гігієнічних норм, правил і стандартів.
  6. Рішення про створення Центру приватної форми власності приймається власником за наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів та дотримання санітарно-гігієнічних норм, правил і стандартів.
  7. Центр може відкриватися при громадських об'єднаннях національних меншин, позашкільних, загальноосвітніх, дошкільних, професійно-технічних навчальних закладах різних типів і форм власності за наявності двох і більше різновікових класів, входить до складу навчально-виховних комплексів, навчально-виховних об'єднань з дошкільними, загальноосвітніми та іншими навчальними закладами.
  8. Центр може бути юридичною особою і діяти на підставі статуту, що затверджується засновником (власником) та реєструється відповідним місцевим органом виконавчої влади або місцевого самоврядування, мати самостійний баланс, рахунки в установах банку, печатку, штамп та бланк установленого зразка. Центри комунальної форми власності, які не є юридичною особою, користуються кутовим штампом, печаткою, матеріально-технічною базою загальноосвітнього чи позашкільного навчального закладу, при яких вони створені.
  9. Ліквідація та реорганізація Центру здійснюються відповідно до законодавства.

Організація навчально-виховного процесу

10. Навчально-виховний процес у Центрі здійснюється за навчальними планами та програмами на засадах педагогічно обґрунтованого вибору засобів і методів навчання та виховання учнів.
  11. Навчальний план розробляється керівником Центру, навчальні програми - педагогічними (науковими) працівниками і затверджуються Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.
  12. Зміст освіти в Центрі може мати такі компоненти:
    - рідна мова та література як невід'ємні складові національної культури;
    - історія рідного краю;
    - історія держави та права;
    - основи національної культури.
- Відповідно до законодавства навчально-виховний процес у Центрі має світський характер.
13. Режим роботи, структура навчального року встановлюються Центром з дотриманням Державних санітарних правил і норм. Канікули визначаються з урахуванням національних свят і традицій.
  14. Заняття в Центрі проводяться, як правило, два рази на тиждень або відповідно до потреб і запитів учнів, слухачів. Тривалість одного заняття з урахуванням віку учнів (слухачів) – до 45 хвилин.
  15. Зарахування вихованців, учнів і слухачів проводиться без обмеження їх віку на добровільних засадах згідно з особистою заявою (для неповнолітніх - заявою батьків або осіб, які їх замінюють).
  16. Наповнюваність класів (груп) у Центрі встановлюється засновником, але не повинна перевищувати 20 учнів (слухачів).

17. Центр може надавати додаткові освітні послуги відповідно до законодавства України та порядку, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

18. Система оцінювання навчальних досягнень учнів установлюється Центром самостійно за погодженням із засновником.

19. Випускникам Центрів видаються відповідні документи, передбачені для позашкільних навчальних закладів.

Управління Центром

20. Керівництво Центром здійснює його директор, який призначається: у комунальних закладах - відповідним місцевим органом управління освітою, у приватних - засновником. Обов'язки з керівництва Центром можуть бути покладені з відповідною оплатою на керівника загальноосвітнього, позашкільного або дошкільного навчального закладу, при якому цей Центр створений.

21. Заступники директора, педагогічні та інші працівники призначаються на посади і звільняються з посад відповідно до законодавства України про працю, Закону України "Про позашкільну освіту" (1841-14).

22. Колегіальним органом управління Центру є педагогічна рада, яку очолює директор закладу.

23. Органами громадського самоврядування є загальні збори працівників і учнів (слухачів) та рада, що діє в період між зборами. При Центрі можуть створюватись учнівський комітет, методичні об'єднання тощо.

24. Методичну допомогу та контроль за діяльністю Центру здійснюють засновник, відповідні органи управління освітою.

25. Основною формою державного контролю за діяльністю Центру, який є юридичною особою, є його атестація, що проводиться не рідше одного разу на 10 років у порядку, установленому Міністерством освіти і науки України.

Фінансово-господарська діяльність

26. Фінансово-господарська діяльність Центру проводиться відповідно до Законів України "Про бюджетну систему України" (512-12), "Про власність" (697-12), "Про місцеве самоврядування в Україні" (280/97-ВР), "Про позашкільну освіту" (1841-14) та інших нормативно-правових актів, статуту Центру.

27. Фінансування Центрів комунальної форми власності здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, приватної власності - засновників (власників), а також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством. Обсяги фінансування видів діяльності за рахунок бюджету встановлюються місцевими органами управління освітою.

28. Витрата коштів на утримання Центру здійснюється за кошторисом, затвердженим засновником, і використовується для провадження діяльності, передбаченої його статутом.

29. Штатний розпис Центру затверджується його засновником.

30. Оплата праці керівників, педагогічних та інших працівників Центру здійснюється за угодою (контрактом) відповідно до законодавства.

31. Центри користуються пільгами, установленими законодавством для закладів системи освіти.

32. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності в Центрі здійснюється у порядку, визначеному законодавством.

Міжнародне співробітництво Центру

33. Центр має право проводити міжнародний учнівський та педагогічний обмін у рамках освітніх програм, проектів, брати участь у міжнародних заходах.

34. Центр має право укладати угоди про співробітництво, установлювати прямі зв'язки з органами управління освітою, навчальними закладами, науковими

установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн у встановленому законодавством порядку.

**Договір про відносини добросусідства і співробітництва
між Україною та Румунією.
(витяг)**

Стаття 11

Договірні Сторони підтримуватимуть розширення прямих контактів між їхніми громадянами, а також між неурядовими організаціями та громадськими об'єднаннями обох країн.

Стаття 12

1. Договірні Сторони співробітничатимуть між собою і в рамках міжнародних організацій і конференцій з метою розвитку та застосування міжнародних стандартів, які стосуються сприяння та захисту прав людини і основних свобод для всіх, в тому числі прав осіб, які належать до національних меншин,

2. Договірні Сторони в разі необхідності консультуватимуться з метою поліпшення і гармонізації їх національного законодавства у цій галузі, розвитку контактів між людьми та вирішення проблем гуманітарного характеру, які становлять взаємний інтерес.

Стаття 13

1.3 метою захисту етнічної, культурної, мовної та релігійної ідентичності української меншини в Румунії та румунської меншини в Україні, Договірні Сторони будуть застосовувати міжнародні норми і стандарти, що визначають права осіб, які належать до національних меншин, а саме ті норми і стандарти, які містяться у Рамковій конвенції Ради Європи про захист національних меншин, а також в: документі Зустрічі Копенгагенської конференції щодо людського виміру Організації з безпеки та співробітництва в Європі від 29 червня 1990 року. Декларації Генеральної Асамблеї ООН щодо прав осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин (Резолюція 47/135) від 18 грудня 1992 року і Рекомендації 1201 (1993 року) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо додаткового Протоколу до Європейської Конвенції з прав людини стосовно прав національних меншин, при тому розумінні, що ця Рекомендація не стосується колективних прав і не зобов'язує Договірні Сторони надати відповідним особам право на спеціальний статус територіальної автономії, заснованої на етнічних критеріях.

2. Українська меншина в Румунії включає громадян Румунії незалежно від регіонів, де вони проживають і які відповідно до їх вільного вибору належать цій меншині, зважаючи на їх етнічне походження, мову, культуру чи релігію.

Румунська меншина в Україні включає громадян України незалежно від регіонів, де вони проживають і які відповідно до їх вільного вибору належать цій меншині, зважаючи на їх етнічне походження, мову, культуру чи релігію.

3. Договірні Сторони зобов'язуються в разі необхідності вжити належних заходів з метою розвитку у всіх сферах економічного, соціального, політичного та культурного життя повної та справжньої рівності між особами, які належать до національної меншини, та особами, які належать до більшості населення. У цьому зв'язку вони належним чином враховуватимуть конкретне становище осіб, які належать до національних меншин.

4. Договірні Сторони підтверджують, що особи, яких стосується ця стаття, мають, зокрема, право індивідуально або разом з іншими членами їх групи, на свободу

виявлення, збереження та розвиток їхньої етнічної, культурної, мовної та релігійної ідентичності, право зберігати та розвивати свою культуру та право на захист від будь-якої спроби асиміляції проти їх волі. Вони мають право здійснювати повністю та ефективно права людини і основні свободи без будь-якої дискримінації і в умовах повної рівності перед законом. Особи, які належать до цих меншин, мають право ефективно брати участь у публічних справах, у тому числі через обраних відповідно до закону представників, а також у культурному, суспільному та економічному житті.

5. Договірні Сторони створюватимуть для осіб, які належать до української меншини в Румунії та румунської меншини в Україні, однакові умови для вивчення їх рідної мови. Договірні Сторони підтверджують, що вищезгадані особи мають право на отримання освіти рідною мовою в необхідній кількості шкіл та освітніх державних і спеціальних учбових закладів, розміщених відповідно до географічного розселення відповідних меншин.

Вони також мають право використовувати рідну мову у відносинах з органами державної влади відповідно до національного законодавства та міжнародних зобов'язань Договірних Сторін.

6. Договірні Сторони визнають, що користуючись правом на об'єднання, особи, які належать до цих національних меншин, відповідно до внутрішнього законодавства можуть засновувати та підтримувати власні організації, товариства, а також освітні, культурні та релігійні заклади та установи,

7. Договірні Сторони будуть поважати право осіб, які належать до національних меншин, мати доступ до інформації та засобів масової інформації рідною мовою, а також вільно обмінюватись та розповсюджувати інформацію. Вони не перешкоджатимуть створенню і використанню цими особами відповідно до внутрішнього законодавства кожної із Сторін власних засобів масової інформації. Особи, яких стосується ця стаття, мають право підтримувати контакти між собою та з громадянами інших держав і брати участь у заходах неурядових організацій як на національному, так і на міжнародному рівнях.

8. Договірні Сторони утримуватимуться від вжиття заходів, які змінюють пропорційний склад населення у місцевостях, де проживають особи, які належать до національних меншин, спрямовані на обмеження прав і свобод цих осіб, які впливають з міжнародних норм і стандартів, згаданих у пункті і цієї статті.

9. Будь-яка особа, яка належить до національної меншини і яка вважає, що її права, захищені цією статтею, були порушені, має право звернутися із зверненням до відповідних державних органів у встановленому законом порядку.

1. Договірні Сторони визнають обов'язок осіб, яких стосується ця стаття, бути лояльними до держави, громадянами якої вони є, дотримуватися її національного законодавства, а також поважати права інших осіб, зокрема тих, які належать до більшості населення або до інших національних меншин.

11. Жодне з положень цієї статті не буде тлумачитись як таке, що обмежує або заперечує права людини, визнані відповідно до законів Договірних Сторін або угод, укладених між ними.

12. Жодне з положень цієї статті не може тлумачитись як таке, що надає право займатися будь-якою діяльністю або діяти всупереч цілям та принципам Статуту ООН, іншим зобов'язанням, встановленим міжнародним правом або положеннями Гельсінського Заключного Акта та Паризької Хартії для нової Європи, включаючи принцип територіальної цілісності держави.

13. Договірні Сторони з метою співробітництва у спостереженні за виконанням зобов'язань, передбачених у цій статті, створять змішану міжурядову комісію, яка збиратиметься не менше ніж один раз на рік.

**Договір
про добросусідство, дружбу і співробітництво
між Україною та Республікою Молдова
(витяг)**

Стаття 7

Високі Договірні Сторони гарантуватимуть права особам, які належать до національних меншин, у повній відповідності з нормами, що містяться в документах ООН і НБСЄ.

Високі Договірні Сторони забезпечують особам, які належать до національних меншин і проживають на території відповідної Сторони, права як на індивідуальній основі, так і спільно з іншими членами своєї групи, на вільне вираження, збереження та розвиток їх етнічної, культурної, мовної і релігійної самобутності, на захист від будь-яких спроб асиміляції проти їх волі.

Стаття 8

Високі Договірні Сторони підтримуватимуть розвиток самобутності національних меншин конкретними заходами, зокрема створенням сприятливих умов для функціонування учбових, культурних закладів мовою цих меншин, вільного прийому радіо- і телепередач у місцях їх компактного проживання і сприятимуть іншій Високій Договірній Стороні у наданні такої допомоги.

Високі Договірні Сторони створюватимуть відповідні умови для вільного доступу в місця проживання національних меншин засобів масової інформації іншої Сторони.

Стаття 9

Конкретні питання співробітництва в галузі забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин і проживають на території іншої Високої Договірної Сторони, урегульовуватимуться окремими угодами, виходячи із особливостей національного законодавства Сторін відповідно до загальноновизнаних норм міжнародного права.

**ДОГОВІР
про дружбу, співробітництво і партнерство
між Україною і Російською Федерацією
(витяг)**

Стаття 12

Високі Договірні Сторони забезпечують захист етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності національних меншин на своїй території і створюють умови для заохочення цієї самобутності.

Кожна з Високих Договірних Сторін гарантує право осіб, що належать до національних меншин, індивідуально або разом з іншими особами, які належать до національних меншин, вільно висловлювати, зберігати і розвивати свою етнічну, культурну, мовну або релігійну самобутність і підтримувати і розвивати свою культуру, не зазнаючи будь-яких спроб асиміляції всупереч їх волі.

Високі Договірні Сторони гарантують право осіб, які належать до національних меншин, повністю і ефективно здійснювати свої права людини і основні свободи і користуватися ними без будь-якої дискримінації і в умовах повної рівності перед законом.

Високі Договірні Сторони сприятимуть створенню рівних можливостей і умов для вивчення української мови в Російській Федерації та російської мови в Україні, підготовки педагогічних кадрів для викладання на цих мовах у освітніх закладах і надаватимуть з цією метою рівноцінну державну підтримку.

Високі Договірні Сторони укладають з цих питань угоди про співробітництво.

ДОГОВІР
про дружбу, добросусідство і співробітництво
між Україною і Республікою Білорусь
(витяг)

Стаття 6

Кожна з Високих Договірних Сторін, відповідно до загальновизнаних норм міжнародного права, а також Паризької Хартії для нової Європи та інших документів Організації з безпеки і співробітництва в Європі підтверджує, що поважання прав осіб, які відносяться до національних меншин та постійно проживають на її території, є суттєвим фактором миру, стабільності і демократії.

Кожна з Високих Договірних Сторін гарантує особам, які відносяться до білоруської меншини в Україні і українській меншині в Республіці Білорусь, право індивідуально або колективно вільно виражати, зберігати і розвивати свою етнічну, культурну, мовну чи релігійну самобутність, не зазнаючи будь-яких спроб асиміляції всупереч їхній волі.

Високі Договірні Сторони укладуть окрему угоду у цій галузі.

Стаття 7

Кожна з Високих Договірних Сторін зобов'язується вживати на своїй території необхідних заходів, включаючи законодавчі, для відвернення і припинення будь-яких дій, оснований на національній, расовій, етнічній чи релігійній нетерпимості, ворожості або ненависті....

Стаття 16

Високі Договірні Сторони будуть розвивати співробітництво в галузі культури, інформації, літератури і мистецтва, надавати державну підтримку збереженню і розвитку національно-культурної самобутності українців у Республіці Білорусь у білорусів в Україні, зокрема громадським національно-культурним об'єднанням у культурно-просвітницькій, видавничій діяльності, освіті рідною мовою, взаємообміну студентами, викладачами і художніми колективами. Високі Договірні Сторони будуть співробітничати в галузі теле- і радіомовлення, звертаючи особливу увагу на забезпечення культурних і духовних потреб національних меншин українців у Республіці Білорусь і білорусів в Україні.

Кожна з Високих Договірних Сторін заохочує вивчення мови іншої Високої Договірної Сторони, в тому числі в учбових закладах всіх рівнів.

Високі Договірні Сторони сприяють здійсненню спільних культурних акцій, розширенню прямих контактів між творчими колективами, діячами науки і культури, спеціалістами на державному, регіональному і місцевому рівнях.

Високі Договірні Сторони укладуть окремі угоди з цих питань, включаючи угоду про відкриття культурних центрів двох держав на території одна одної.

Договір
між Україною і Республікою Польщею про добросусідство,
дружні відносини і співробітництво
(витяг)

Стаття 11

1. Сторони згідно з загальновизнаними міжнародними стандартами, що стосуються захисту національних меншин, визнають право членів польської меншості в Україні і української – в Республіці Польщі на індивідуальне або спільне з іншими членами своєї меншості збереження, вираження і розвиток своєї етнічної, культурної, мовної і релігійної самобутності без будь-якої дискримінації і в умовах повної рівності перед законом. Сторони вживатимуть відповідних заходів з метою реалізації цього права,

зокрема права на:

- вивчення рідної мови і навчання нею, її вільне вживання, доступ до інформації, її розповсюдження і обмін цією мовою;
- заснування і утримання власних освітніх, культурних і релігійних організацій і товариств;
- сповідування своєї релігії;
- вживання імен і прізвищ у звучанні, властивому рідній мові;
- встановлення і підтримання безперешкодних контактів між собою як у межах держави проживання, так і поза її межами.

2. Сторони підтверджують, що належність до національної меншості є справою індивідуального вибору особи і що з цього не можуть впливати для неї жодні негативні наслідки. Кожна Сторона захищатиме на своїй території національну меншість другої Сторони від будь-якої діяльності, котра загрожує її самобутності, і створюватиме умови для її зміцнення.

3. Будь-яка особа, що належить до національної меншості, польської - в Україні і української - в Республіці Польщі, зобов'язана, як і кожен громадянин, бути лояльною до держави свого проживання, керуючись з законодавством цієї держави.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Розпорядження голови
обласної державної
адміністрації
“07” липня 2004 №325-р

**Комплексні заходи щодо
розвитку культур національних меншин
в Чернівецькій області на період 2005 – 2010 рр.**

Незалежна Українська держава, визначаючи суспільну цінність усіх національних культур, спираючись на вікові традиції співжиття на території представників різних етносів та виходячи з полі етнічного складу населення, вважає за головне створення належних умов для духовного відродження усіх етнічних спільнот. Одним із пріоритетних напрямів державної етнополітики на сучасному етапі є забезпечення гармонійного співіснування громадян України різних національностей, їх вільного етнокультурного розвитку.

На сьогодні в Чернівецькій області поряд з українцями проживає близько 80 національностей. З розмаїття етнічних культур формується єдиний загальнодержавний культурний простір.

Демократичні перетворення в державі сприяли зростанню національної самосвідомості, зумовили рух національних меншин до самоорганізації та етнічної ідентифікації, визначення свого місця в суспільстві, до культурного відродження, вивчення рідної мови, створення національно-культурних товариств та об'єднань. Їх в області діє 25, серед яких 2 мають всеукраїнський статус.

Національно-культурні товариства виступають провідниками відродження і розвитку мов, звичаїв, традицій, духовних надбань національних меншин. З їхньої ініціативи разом з державними установами створюються музеї, готуються виставки, проводяться національні свята дитячі фестивалі, літературні вечори тощо. В місцях компактного проживання етнічних спільнот працюють бібліотеки з літературою на рідній мові. За останні роки

значно збільшилось число видань підручників для національних шкіл, художньої літератури в тому числі дитячої, видаються чимало газет румунською мовою, одна – мовою їдиш.

Мета цих заходів – створення умов для духовного взаємозбагачення національностей області.

Для оптимального співвідношення інтересів титульної нації та національних меншин, що сприятиме консолідації українського суспільства:

1. Здійснити соціологічне дослідження сучасного стану функціонування етнографічних та фольклорних колективів національних меншин області.

Управління культури облдержадміністрації.
2005-2006 рр.

2. Розробити програму забезпечення умов розвитку колективів народної творчості національних меншин та покращити організацію доквілля в культурно-освітніх закладах населених пунктів, де компактно проживають національні меншини.

Управління культури облдержадміністрації.
2006р.

3. Забезпечити підготовку кадрів культосвітніх працівників у Чернівецькому училищі мистецтв ім.С.Воробкевича для районів з компактним проживанням румуномовного населення згідно з замовленням районів.

Управління культури облдержадміністрації.
2005-2010рр.

4. Сприяти в організації пошуку та створення банку даних місць поховань румунських, польських, єврейських та німецьких воїнів, діячів культури на території області.

Управління культури, управління житлово-комунального господарства, управління будівництва та архітектури облдержадміністрації, районні державні адміністрації, Чернівецька міська рада, обласний військовий комісаріат, національно-культурні товариства.
2005-2010рр.

5. Практикувати укладання угод з відповідними територіально-адміністративними одиницями держав про співробітництво в галузях культури, видавничої сфери. Інформаційного забезпечення, молодіжної політики. Туризму, спорту з урахуванням національних меншин області.

Управління культури, Головне управління економіки, управління у справах сім'ї та молоді, відділ з питань фізичної культури та спорту облдержадміністрації.
2005-2010рр.

6. Проводити два рази на рік наради з керівниками національно-культурних товариств області.

Управління з питань внутрішньої та інформаційної політики¹, управління культури, управління освіти та науки облдержадміністрації.
2005-2010pp.

7. Сприяти збереженню мережі загальноосвітніх та навчально-виховних закладів з національними мовами викладання у місцях компактного проживання національних меншин, створенню недільних шкіл з вивчення національних мов, літератури, історії, традицій, звичаїв.

Управління освіти і науки, управління культури, облдержадміністрації, національно-культурні товариства.
2005-2010pp.

8. Проводити обласні учнівські олімпіади з румунської та російської мов і літератур.

Управління освіти та науки облдержадміністрації.
2005-2010pp.

9. Продовжити функціонування на філологічному факультеті Чернівецького національного університету ім.Ю.Федьковича відділень румунської та російської мов і літератур, на математичному – румуномовних міні-груп, у пелагічному коледжі Чернівецького національного університету ім.Ю.Федьковича – румуномовних груп. Сприяти відкриттю румуномовних міні-груп на інших факультетах університету.

Управління освіти і науки облдержадміністрації.
2005-2010pp.

10. У рамках міжміністерських протоколів про співробітництво у галузі освіти проводити конкурсний відбір випускників загальноосвітніх закладів області – громадян румунського та молдовського походження на навчання у Румунії та Республіці Молдова.

Управління освіти і науки облдержадміністрації.
2005-2010pp.

11. Продовжити роботу щодо удосконалення функціонування польської недільної школи при гімназії №3 м.Чернівців, вивчення польської мови у загальноосвітніх закладах у місцях компактного проживання представників польської національності.

Управління освіти і науки облдержадміністрації.
2005-2010pp.

12. У рамках домовленостей продовжити співробітництво з Шльонським воєводством Республіки Польща, передбачити обмін делегаціями школярів та студентів, передовим педагогічним досвідом.

---

¹ - тут і надалі відділ у справах нац.меншин та міграції, у зв'язку з реорганізацією змінено на управління внутрішньої та інформаційної політики

Управління освіти і науки
облдержадміністрації.
2005-2010рр.

13. Проводити Міжнародний фольклорний фестиваль “Веселка Буковини”

Управління культури, управління з питань внутрішньої та інформаційної політики облдержадміністрації, національно-культурні товариства.

Щорічно, серпень.

14. Проводити Міжнародний фольклорний фестиваль “Буковинські зустрічі”.

Управління культури облдержадміністрації, Чернівецька міська рада, національно-культурні товариства.

Щорічно, жовтень.

15. Проводити Всеукраїнський пленер з декоративно-прикладного мистецтва за участю майстрів народної творчості національних меншин області.

Управління культури облдержадміністрації.

Щорічно, серпень.

16. Проводити Всеукраїнське свято “А вже звізда ясна...” до Дня Святого Миколая за участю дитячих колективів національних меншин України.

Управління культури, управління з питань внутрішньої та інформаційної політики облдержадміністрації, національно-культурні товариства.

Щорічно, грудень.

17. Сприяти збереженню пам’яток історії та культури румунського, єврейського, німецького, польського населення Чернівецької області, пам’ятників видатних особистостей, життя яких пов’язане з нашим краєм та встановленню меморіальних знаків видатним представникам вищезгаданих етносів.

Управління культури, управління будівництва та архітектури облдержадміністрації, Чернівецька міська рада, національно-культурні товариства.

2005 – 2010 рр.

18. Надавати організаційну та практичну допомогу національно-культурним товариствам у проведенні культурно-мистецьких заходів, національних свят, мистецьких фестивалів, ювілеїв видатних національних діячів культури та мистецтва.

Управління культури, управління з питань внутрішньої та інформаційної політики облдержадміністрації; Чернівецька міська рада, Глибоцька, Герцаївська, Новоселицька, Сторожинецька районні державні адміністрації, національно-культурні товариства.

19. Сприяти у підготовці до ефіру радіо- та телепередач за участю національно-культурних товариств.

Чернівецька облдержтелерадіокомпанія.
2005-2010 рр.

20. З метою популяризації надбань народного мистецтва етносів області запровадити на обласному телебаченні та рубрики про розвиток культур національних меншин.

Чернівецька облдержтелерадіокомпанія.
2006р.

21. Сприяти у виданні книг румуномовних авторів за рахунок коштів, передбачених в обласному бюджеті на підтримку видання творів місцевих авторів.

Управління з питань внутрішньої та інформаційної політики, Головне фінансове управління облдержадміністрації.
2005-2010 рр.

22. Відкрити відділ з реалізації книг румунською мовою в магазині “Луцаферул ” по вул. О.Кобилянської м.Чернівців.

Управління з питань внутрішньої та інформаційної політики облдержадміністрації.
2005р.

23. Укладати угоди з румуномовними друкованими засобами масової інформації про висвітлення діяльності обласної державної адміністрації.

Управління з питань внутрішньої та інформаційної політики облдержадміністрації.
2005-2010 рр.

Довідкова інформація

Список

національно-культурних товариств Чернівецької області

№ п/п	Голова	Назва товариства	№ тел.
1.	Опаїц Аркадій Сільвестрович	Обласне Товариство румунської культури ім. М.Емінеску	р. 52-42-85
2.	Гріур Петро Петрович	Обласне Товариство “Голгофа” румунського населення — жертв сталінських репресій	р. 3-13-58
3.	Олару Костянтин Васильович	Християнсько-демократичний альянс румунів України	р. 2-74-94
4.	Константинович Аурел Васильович	Всеукраїнська науково-педагогічна асоціація “Арон Пумнул”	р.59-84-96
5.	Броаска Іван Михайлович	Чернівецьке обласне медичне товариство “Ісідор Бодя”	р. 3-30-75
6.	Зегря Ілля Тодорович	Спілка румунських письменників м. Чернівці	р. 52-54-36
7.	Ковальчук	Культурологічний гурток “Арбороаса”	р. 2-34-80

8.	Дмитро Васильович Зигря Віталій	Обласна Ліга румунської молоді “Жу- німя”	р. 2-63-42
9.	Біволару Октавіан Пантелейович	Міське Товариство “Голгофа” румун- ського населення — жертв сталінських репресій	д. 7-28-30
10.	Божеску Ауріка Василівна	Культурно-спортивний клуб «Драгош Воде», Чернівецька обласна спілка румунських товариств „За європейську інтеграцію”	(234) р. 2-54-46 2-24-19
11.	Попеску Іван Васильович	Міжрегіональне об’єднання „Румунська спільнота України	(234) р. 2-54-46 2-24-19
12.	Струтинський Владислав Євгенович	Обласне Товариство польської культури ім. А.Міцкевича	р.52-19-94
13.	Кільчицький Віктор Михайлович	Чернівецьке культурно-освітнє товари- ство білорусів	д. 4-63-65
14.	Келлер Франциск Адольфович	Обласне Товариство австрійсько-німець- кої культури ім. Й.-В. Гете	р. 52-32-31
15.	Федоров Олександр Олександрович	Російська община Буковини	д. 52-29-20
16.	Фірсанова Валерія Герасимівна	Чернівецька обласна організація “Російське культурне товариство ім. академіка А.Д. Сахарова	т.55-11-95, 59-84-87
17.	Бург Йосип Кунович	Єврейська рада Буковини	д. 52-06-01
18.	Клейман Лев Ісайович	Єврейська громада Чернівецької області	54-25-97
19.	Тау Яків Адольфович	Єврейський суспільно-культурний фонд	р. 52-19-40
20.	Давидович Віктор Олександрович	Обласне Товариство вірменської культури “Аревік”	д. 55-25-68
21.	Алієв Наміг Ілляс	Обласна регіональна організація Конгресу азербайжанців України	51-58-28
22.	Пам Геннадій Анатолійович	Чернівецька обласна організація «Центр корейської культури»	р.52-52-55 д. 52-44-79
23.	Стаднійчук Юрій Васильович	Міжрайонне товариство молдавської культури	
24.	Чеорнолецькі Георгій Михайлович	Конгрес румунів України	0673731157